

Філіпенко А.С., Рєзнікова Н.В.,** Анісімова О.Ю.,***
Відякіна М.М.,**** Стаканов Р.Д.,***** Лебедь І.Г.******

СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МІГРАЦІЙНО-ВІЗОВИХ ВІДНОСИН МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС

Міждержавні людські переміщення набули в кінці минулого на початку нинішнього століття значних масштабів. Це пояснюється, по-перше, посиленням процесів інтернаціоналізації, транснаціоналізації та глобалізації економіки. По-друге, поглибленням відмінностей між окремими країнами та регіонами в рівнях економічного і соціального розвитку, у життєвих стандартах, у рівнях заробітної плати, в захисті прав і свобод громадян, в стані особистої безпеки тощо. По-третє, зростанням економічних та фінансових можливостей для здійснення подорожей, розвитку міжнародного туризму, знайомства з культурними цінностями інших народів. По-четверте, бурхливим розвитком міжнародної інфраструктури (транспорт, зв'язок, фінансові і банківські послуги, готельне господарство, відпочинок). По-п'яте, певною гармонізацією міжнародних відносин, відсутністю глобальних конфліктів, екологічних катастроф.

Зазначені чинники значною мірою позначилися і на міграційно-візових відносинах між Україною та ЄС. Вперше дана проблематика була поставлена у в Угоді про партнерство і співробітництво між Україною та ЄС (1994 р.), задекларована в документі Європейської комісії «Ширша Європа – сусідство: нові рамки відносин зі східними та південними сусідами» (2003 р.) , розвинута та конкретизована в планах дій «Україна – ЄС» короткострокового періоду. Актуалізація міграційно-візових відносин між Україною та ЄС спричинилася, по-перше, двома останніми розширеннями Європейського Союзу; по-друге, у зв'язку з підготовкою Угоди про Асоціацію та про зону вільної торгівлі між Україною та ЄС. Фундаментальною платформою не лише для обговорення, але й для прийняття історичних рішень у сфері міграційно-візової політики стало схвалення у травні 2009 року програми «Східне партнерство», яка передбачає, зокрема, підготовку «дорожньої карти» із запровадження безвізового режиму між Україною та Євросоюзом.

Міграційна політика – це комплекс заходів, що ґрунтуються на соціально-економічних та демографічних потребах певної країни, які держава й суспільні інститути реалізують з метою управління міграційними потоками, забезпечення належних умов для

*доктор економічних наук , професор кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

**кандидат економічних наук, науковий співробітник науково-дослідної частини Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

***кандидат економічних наук, економіст I категорії, що проводить НТР, науково-дослідної частини Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

****кандидат економічних наук, економіст I категорії, що проводить НТР, науково-дослідної частини Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

*****асистент кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

*****економіст II категорії, що проводить НТР, науково-дослідної частини Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

гармонійного співіснування власних громадян і мігрантів, сталого соціально-економічного розвитку.

Імміграційну політику можна умовно поділити на зовнішню сферу адмісії або імміграційного контролю (регулювання імміграційних потоків) і внутрішню сферу прав та інтеграції (управління етнічними відносинами, соціокультурна інтеграція, натуралізація, надання притулку біженцям).

У рамках системи Шенгенського співробітництва було запроваджено нову схему міграційного контролю у формі моделі концентричних кіл.

Центральне коло утворюють країни-члени ЄС та/або ЄЕЗ, які одночасно є учасниками Шенгенських домовленостей. Громадяни цих країн мають повну свободу пересування, що є однією з основоположних свобод ЄС. Друге коло стосується країн ЄС/ЄЕЗ, які не є учасниками Шенгенської угоди (Велика Британія, Ірландія, Румунія, Болгарія). До третього кола відносяться країни, які імплементували Шенгенську угоду, однак не являються членами ЄС (Ісландія, Ліхтенштейн, Норвегія). Наступні кола охоплюють різні категорії громадян третіх країн та розміщені залежно від діючого механізму співпраці цих країн з ЄС. Що далі від центру, тим менш ліберальною є імміграційна політика ЄС (рис. 1).

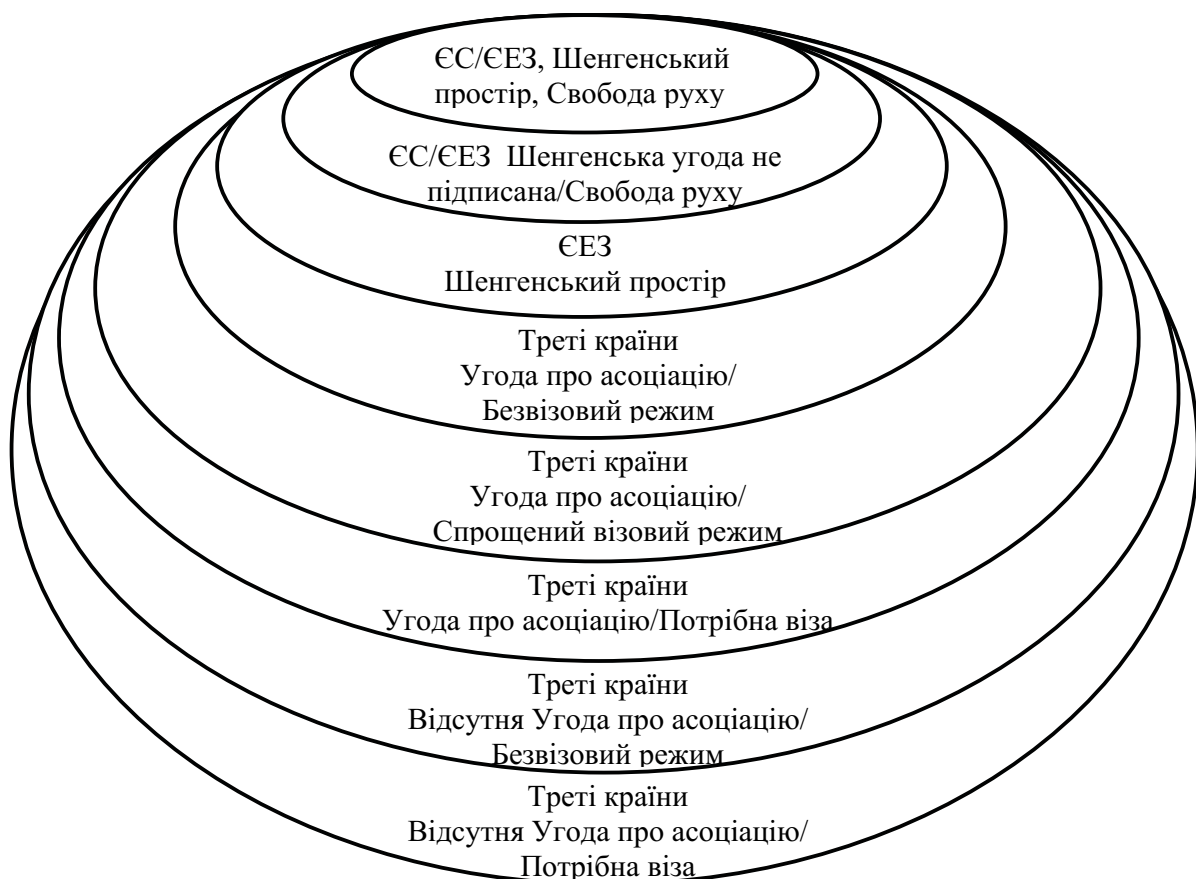

Рис. 1. Сфери інституційної відкритості імміграційної політики ЄС

Згідно з даною схемою, Україна відноситься до країн, що формують останнє зовнішнє коло, а відтак, міграційна політика країн ЄС стосовно України характеризується інституційною закритістю та жорсткістю підходів.

Таким чином, міграційна політика, як і власне міжнародна міграція, має складну багатогранну природу. Візова політика є складовою зовнішньої сфери міграційної політики,

так званої політики імміграційного контролю. У рамках системи Шенгенського співробітництва були узгоджені окремі аспекти візової політики ЄС, запроваджено схему міграційного контролю у формі моделі концентричних кіл. Віддаленість від центру цього кола означає зменшення ступеню інституційної відкритості імміграційної політики країн ЄС відносно третіх країн. Україна у даному разі відноситься до країн, підходи до яких є найменш ліберальними (не є членом ЄС; не імplementовано Шенгенську угоду; діє візовий режим стосовно її громадян). Таке становище України свідчить про широкий простір для дій у сфері регулювання міграційних потоків. Це вимагає вибору адекватної моделі співробітництва з ЄС, країнами походження і транзиту нелегальних мігрантів. Потенціал розвитку двосторонньої співпраці наразі поліпшується завдяки ініціативі Східного партнерства, у рамках якого Україна, як член СОТ, має перспективи стати регіональним лідером.

Візовий діалог між Україною та ЄС. Як відомо, Угода про спрощення оформлення віз між Україною та ЄС передбачає «запровадження безвізового режиму для громадян України як довгострокову перспективу». У ході переговорного процесу щодо Угоди про Асоціацію сторони дійшли згоди щодо початку так званого «візового діалогу», кінцевою метою якого є запровадження симетричного безвізового режиму між Україною та ЄС.

Досвід започаткування Європейським Союзом «візових діалогів» з різними країнами засвідчує, що зміст, інтенсивність та застосовувані інструменти можуть суттєво різнитися, у залежності від стану і характеру багатосторонніх та двосторонніх політичних і економічних відносин. Таким чином, за поняттям «візовий діалог» може стояти насправді різна політика, що зумовить різну результативність започаткованих зусиль. У співпраці з країнами-нечленами ЄС Євросоюз використовує дві головні моделі «візового діалогу» – екстенсивну та інтенсивну.

«Екстенсивна» модель просування до безвізового режиму не передбачає чітких критеріїв, проміжних етапів та регулярного моніторингу. Балканська або «інтенсивна» модель застосовується до країн Західних Балкан (Сербія, Боснія та Герцеговина, Албанія, Македонія та Чорногорія). Вона започаткована висновками Ради ЄС із загальних питань та зовнішніх зносин, ухваленими 28 січня 2008 року, що, в свою чергу, базуються на Посланні Європейської Комісії щодо Західних Балкан. У цих документах визначено, що Євросоюз має запропонувати країнам регіону деталізовані дорожні карти із детальним описом пріоритетів та шляхів їх реалізації. Про аналогічну дорожню карту йдеться в даний час й у відносинах ЄС з Україною.

Структурно «дорожні карти», як відомо, складаються з наступних пріоритетів:

1. Безпека документів (паспортів, ID-карток), їхня відповідність європейським стандартам у тому числі через запровадження біометричних компонентів, боротьба з корупцією в системі видачі паспортів
2. Боротьба з нелегальною міграцією та виконання угод про реадмісію. Політика охорони кордонів та процедури надання притулку.
3. Громадський порядок та безпека, боротьба з організованою злочинністю, співпраця у правовій та правоохоронній сферах
4. Зовнішні зносини та фундаментальні права громадян, в тому числі забезпечення прав меншин та біженців.

У заключній частині документу зазначено, що моніторинг досягнень у зазначеній сфері здійснюватиметься регулярно, а додатковим критерієм готовності країни до безвізового режиму має стати зниження рівня відмов у наданні віз до 3% від загальної кількості заяв (для порівняння, в Україні зараз цей показник становить за даними ЄС 6-8%, в попередні роки був 12-14%).

План Європейського Союзу пропонує країнам технічну та експертну допомогу з метою якнайшвидшого і повного досягнення ними критеріїв, необхідних для запровадження безвізового режиму.

Однозначної відповіді на питання про те, яку ж саме модель буде застосовано щодо України, наразі немає. Країни ЄС знаходяться в процесі вироблення спільної позиції.

Принциповим питанням є те, яким буде зміст дорожньої карти в контексті схвалення Європейською Радою 20 червня 2008 року спільної польсько-шведської ініціативи щодо посилення східного напрямку політики Європейського Союзу – «Східне партнерство». У цьому документі, що стосується України, Молдови, Грузії, Вірменії, Азербайджану та Білорусі, визначено, що «дорожня карта до безвізового режиму з чітко прописаними кроками та умовами має бути створена». Отже, підтримка «Східного партнерства» з боку ЄС може трактуватися як готовність піти у візовому діалозі зі східноєвропейськими країнами інтенсивним шляхом.

Початок реального «візового діалогу» має передбачати уточнення змістовного та процедурного боку справи, визначення плану дій на найближчу перспективу та створення дієвих інструментів регулярного моніторингу.

Водночас практика видачі віз громадянам України консульськими установами ЄС поступово перетворилася у найбільш резонансний та суспільно значущий компонент відносин Україна-ЄС. Протягом 2000-2008 років свобода пересування громадян України щодо країн ЄС характеризувалася негативними тенденціями: спочатку (2000-2004 р) на зміну безвізовому режиму, що існував по всьому периметру кордонів України, прийшли національні візи кандидатів (з 2004 року – членів ЄС) – переважно легкодоступні та у більшості випадків безкоштовні. Потім, у грудні 2007 року на зміну «ліберальним» візовим стандартам цих країн прийшов «Шенгенський режим», який до сьогоднішнього дня являє собою один із найсуворіших у світі (за рівнем вимог до заявника) візовий режим. Однак, незважаючи на наявні складнощі, за даними МЗС України, кількість громадян України, які отримали шенгенські візи в 2008 році, становила 1 млн. 22 тис. чоловік у порівнянні з 435 тис. у 2007 році.

Як показує практика, угода про спрощення оформлення віз між Україною та ЄС виконується частково і вибірково. Запровадження посередницьких послуг «візових центрів» суперечливим чином вплинуло на процедури отримання віз. Діяльність цих установ має бути впорядкована у відповідності з положеннями Угоди про спрощення оформлення віз (в частині вартості візової процедури). Крім того, офіси «візових центрів» мають бути відкриті в регіональних центрах України.

Великі сподівання покладаються на роботу Спільного комітету експертів, який має повноваження оцінювати якість імплементації Угоди про спрощення оформлення віз та вносити відповідні пропозиції.

20 березня 2009 року Європейська Рада затвердила політику «Східне партнерство», а 7 травня ц.р. на Празькому саміті ЄС вона була прийнята. До її складу входять 27 країн-членів ЄС та 6 країн - сусідів Євросоюзу: Азербайджан, Вірменія, Грузія, Молдова, Україна та Білорусь, з бюджетом у 600 млн. євро на 2009-2013 роки.

Передумовою ефективності «візового діалогу» є якнайшвидша розробка та затвердження «дорожньої карти», забезпечення достатніх інструментів технічної та експертної підтримки з боку ЄС, започаткування практики регулярного моніторингу та оцінювання прогресу. Українська сторона має не лише очікувати дипломатичних рішень чи допомоги з боку ЄС, а взяти на себе зобов'язання щодо запровадження тих стандартів у сфері міграційної політики, безпеки документів, охорони кордонів, застосування кримінальних та адміністративних покарань, надання громадянства тощо, які є основою до запровадження у найближчому майбутньому безвізового режиму з ЄС.

Міграційно-візова політика Україна – ЄС у програмі Східного партнерства

У пункті 7 «Спільної заяви Саміту Східного партнерства у Празі» (07 травня 2009 р.) говориться наступне: «підтримка мобільності громадян та лібералізація візового режиму у безпечному середовищі є важливим аспектом Східного партнерства. Воно сприятиме мобільності громадян країн-партнерів через угоди про спрощення візового режиму і реадмісію; ЄС у відповідності до Глобального підходу до питань міграції здійснюватиме поступові кроки, спрямовані на повну лібералізацію візового режиму як довготермінову мету для країн-партнерів в індивідуальному порядку, за умов дотримання вимог впорядкованого та безпечного руху осіб».

З середини 2008 року Україна та Євросоюз ведуть переговори про введення безвізового режиму для українців з боку ЄС. 28 серпня 2008 р. було оприлюднено Указ Президента України «Питання регулювання режиму взаємних поїздок громадян України та держав — членів Європейського Союзу». У цьому документі, вперше з часу запровадження одностороннього безвізового режиму для громадян країн ЄС у травні 2005 року, Президент доручив уряду в місячний термін сформулювати пропозиції щодо «забезпечення урахування принципу взаємності у регулюванні режиму взаємних поїздок громадян України та держав — членів Європейського Союзу. Перевага Східного партнерства полягає в тому, що це є перший за часів незалежності формат відносин, де домінантою залишатиметься не географічне сусідство, а реальне партнерство, засноване на реаліях ЄС та України. Головною його метою є створення необхідних і достатніх передумов для прискорення політичної асоціації та подальшої економічної інтеграції між ЄС та Україною і іншими східними партнерами. Одним з важливих напрямів Східного партнерства є спрощення візового режиму з перспективою його повної лібералізації. Серцевину, ядро даного документа становлять чотири тематичні платформи та п'ять флагаанських проєктів (ініціатив) ЄС для «Східного партнерства». Проблеми міграційно-візових відносин розглядаються в рамках четвертої платформи під назвою «міжлюдські контакти». Починаючи з червня ц.р., по кожній з платформ передбачається ухвалення реалістичних цілей, які періодично обновлятимуться з відповідною робочою програмою, і щодо яких буде здійснюватиметься моніторинг та оцінка прогресу. У процесі реалізації Східного партнерства розвиватиметься мобільність громадян країн-партнерів через полегшення візових процедур та угод про реадмісію. Євросоюз, у відповідності з Глобальним підходом до міграції, повинен також здійснити поступові кроки в напрямку цілковитої візової лібералізації як мети на довгострокову перспективу для індивідуальних країн-учасниць і на базі окремого підходу, який передбачає виконання умов добре керованої та безпечної мобільності. Істотним доповненням до програми Східного партнерства має стати Угода про асоціацію, в рамках якої Україна ставить питання про повне скасування візового режиму між Україною та ЄС.

Соціально-економічні наслідки міграції для України. Міжнародна міграція робочої сили, зокрема еміграція українських робітників-мігрантів, здійснюється, в першу чергу, з економічних причин. Саме економічні чинники породжують інтенсивні міграційні рухи робочої сили на європейському континенті. З початку 90-х років ХХ століття українські робітники беруть активну участь у міграційних процесах, і на сьогодні еміграція робочої сили до європейських країн значною мірою визначає стандарти соціально-економічного життя населення України.

Кількісні та якісні оцінки наслідків міграційних процесів дають змогу обрати оптимальну стратегію регулювання міграційних потоків робочої сили. Оцінка економічних наслідків міграції робочої сили ускладнюється через проблеми з визначенням реальної кількості українських робітників-мігрантів, які працюють у країнах Європейського Союзу.

При цьому вітчизняні науковці, на основі проведених власних досліджень, схилиються до спільної думки, що за кордоном перебуває або перебувало близько 2,5 млн. українських робітників-мігрантів, що працюють постійно або тимчасово.

Дослідження наслідків міграції робочої сили здійснюється на двох рівнях: макроекономічному та мікроекономічному. Метою макроекономічних досліджень є визначення впливу міжнародної міграції робочої сили на такі показники, як темпи економічного зростання, рівень безробіття, рівень заробітної плати тощо. Проблема визначення реальної кількості робітників-мігрантів є особливо актуальною і складною при проведенні макроекономічних досліджень. Мікроекономічні дослідження здійснюються з метою визначення впливу трудової міграції на окремі сектори економіки або регіони, впливу характеристик мігрантів (вік, стать, освіта, кваліфікація) на їхні доходи у країні імміграції, впливу роботи за кордоном на розвиток їхнього особистісного людського капіталу, тобто набуття професійних навичок чи підвищення освітнього рівня. Для проведення досліджень на мікрорівні використовують статистичні дані, отримані на основі соціологічних опитувань.

Переважає більшість українських трудових мігрантів (59,5%) мала повну середню освіту, базову та неповну вищу – 17,3% та 13,5% – повну вищу освіту. Загалом, структура освітнього рівня мігрантів відрізняється від освітнього рівня зайнятих в Україні. Якщо в цілому по нашій країні базову та повну вищу освіту має 50% населення, то серед мігрантів таких лише 29%. Більш освічена частина українських мігрантів трудиться в Угорщині та Італії, що в цілому мало впливає на види робіт, виконуваних українцями за кордоном. Найпоширенішими видами економічної діяльності трудових мігрантів є будівництво (51,6%), робота домашньої прислуги (16,3%), оптова й роздрібна торгівля (8,1%), сільське господарство (8,5%), промисловість (5,4%).

Структура трудових мігрантів за видами економічної діяльності значною мірою зумовлює їх розподіл за професійними групами. Найбільшу групу склали кваліфіковані робітники (37,9%), найпростіші професії, включаючи роботу в домогосподарствах (33,1%), а також працівники сфери торгівлі та побутових послуг (16,6%). Робочі місця професіоналів, фахівців та технічних службовців займали лише 6,0% трудових мігрантів.

Можна виділити декілька наслідків зовнішньої трудової міграції, які справляють вплив на ринок праці України:

- по перше, це негативний демографічний ефект виїзду робітників. Наслідком цього процесу є погіршення соціально-демографічної структури в Україні. Загальне скорочення населення призведе до кількісного зменшення трудового потенціалу, як у короткостроковому періоді від виїзду самих мігрантів, а у випадку трансформації тимчасової міграції в постійну, матиме місце динамічний ефект скорочення від подальшого зниження рівня народжуваності в Україні;
- по-друге, економічний ефект, який проявляється в зниженні якості трудових ресурсів, яке відбувається насамперед через відплив висококваліфікованих працівників з України. Даний параметр є якісним, і може стати чинником довгострокової втрати конкурентоспроможності національної економіки.
- по-третє, важливим є вплив грошових переказів від мігрантів на соціально-економічний стан України.

Серед негативних наслідків міграції – втрата висококваліфікованої робочої сили, передусім наукових кадрів. Особливе занепокоєння викликає щорічний відтік висококваліфікованих технічних спеціалістів, медиків, науковців. У зв'язку з виїздом науковців та висококваліфікованих спеціалістів втрати України становлять понад мільярд доларів США на рік (підготовка фахівця з вищою освітою технічного й природничого профілів коштує Україні близько 10 тис. доларів США, а в розвинених країнах ці затрати більші в 10 разів).

Істотний вплив на соціально-економічний розвиток України справляють грошові перекази мігрантів. Згідно з оцінками експертів Світового банку, у 2006 році грошові перекази до України становили 829 млн. дол. США, що становило 0,8% ВВП. Трансферти мігрантів дають потужний мультиплікативний ефект, тобто збільшують внутрішнє споживання в кілька разів порівняно з початковими витратами. Збільшення витрат за рахунок трансфертів мігрантів створює додатковий попит на кінцеву продукцію та інвестиційні ресурси, що прискорює темпи економічного зростання. Статистичні дані, оцінки окремих фахівців, українських і міжнародних організацій щодо обсягів цих коштів є досить відмінними та базуються на неповних даних. Наприклад, Світовий банк, який щороку публікує дані про трансферти міграційного капіталу між країнами світу, оцінює розмір міграційного капіталу, що спрямовується в Україну на рівні 944 млн. дол. надходжень грошових переказів у 2007 році. Водночас, у доповіді Міжнародного фонду сільськогосподарського розвитку (МФСР) - фінансової установи при ООН, значиться, що українські трудові мігранти в 2006 році переслали на батьківщину 8,4 млрд. доларів, що становило на вказаний період 8,4% ВВП.

За офіційними даними Національного банку України за 2007 рік в Україну надійшло поточних трансфертів на загальну суму 4.6 млрд. дол. США, а переведено за кордон – 516 млн. дол. США. Збільшення ж надходжень відбувалось, в основному, за рахунок приватних переказів. У цілому надходження зросли порівняно з 2006 роком на 29.9%.

Поточні трансферти в Україну зберігають стабільно позитивний баланс впродовж останніх 10 років. Більшу частину даних переказів складають приватні грошові перекази, частка яких постійно зростає й досягла вже 77% (3,5 млрд. дол. США в 2007 р.) від загального обсягу переказів. При цьому сума грошових переказів від робітників за кордоном, що легально там працює, становила 416 млн. дол. США. Підсумувавши ці цифри ми отримуємо аналітичну цифру грошових переказів від мігрантів, працюючих за кордоном, на рівні 4 млрд. дол. США.

Світова фінансова криза та її національні наслідки призведуть до скорочення грошових надходжень від мігрантів на першому етапі до 2010 р. Це супроводжуватиметься як скороченням абсолютної кількості зайнятих за кордоном українських робітників, так і скороченням заробітних плат працюючих мігрантів. На другому етапі (II пол. 2010 - I пол. 2011 рр.), що супроводжуватиметься зростанням трудової міграції, загальний баланс грошових надходжень може не досягти докризового рівня із-за того, що українські робітники, з метою збереження робочих місць, працюватимуть за нижчу оплату праці, аніж до цього, а також на посадах, що потребують меншої кваліфікації, а отже і характеризуватимуться нижчим рівнем заробітної плати.

Отже, лише на третьому етапі, починаючи з II пол. 2011 р., обсяг міграційного капіталу може бути співставним з показниками 2007- I пол. 2008 рр., оскільки кількісне зростання трудових мігрантів, навіть за меншого рівня оплати праці, зумовить зростання обсягів міграційного капіталу, що поступатиме в Україну. При визначенні впливу міжнародної трудової міграції на конкурентоспроможність України, необхідно врахувати весь комплекс наслідків, які несе з собою процес відтоку за кордон частини національної робочої сили та співставити вигоди та втрати, що супроводжують його як в статистиці, так і в динаміці.

Висновки

I. Міжнародні переміщення людських ресурсів стали невід'ємною складовою сучасних світогосподарських процесів. Найбільші потенційні можливості для цього створюються в інтеграційних об'єднаннях та у їх відносинах з іншими країнами на основі спеціальних угод.

II. Певного розвитку досягли міграційно-візові відносини між Україною та ЄС, відбулася їх інституціалізація в рамках Угоди про партнерство і співробітництво між Україною та ЄС (1994 р.), в документі Європейської комісії «Ширша Європа – сусідство: нові рамки відносин зі східними та південними сусідами» (2003 р.), в планах дій «Україна – ЄС» короткострокового періоду, у програмі «Східне партнерство».

III. Підтримка мобільності громадян та лібералізація візового режиму у безпечному середовищі в рамках програми Східного партнерства ЄС та майбутньої Угоди про асоціацію є важливим напрямом співпраці України і ЄС, яке сприятиме розв'язанню існуючих проблем у міграційно-візових відносинах між Україною та Євросоюзом.

ЄС у відповідності до Глобального підходу до питань міграції здійснюватиме поступові кроки, спрямовані на повну лібералізацію візового режиму як довготермінову мету для країн-партнерів в індивідуальному порядку, за умов дотримання вимог впорядкованого та безпечного руху осіб.

IV. Досвід започаткування Європейським Союзом «візових діалогів» із різними країнами свідчить, що зміст, інтенсивність та інструменти, які при цьому використовуються, істотно різняться. Україні слід зосередитися на тому, що проблеми візового і міграційного режиму, задекларовані четвертою платформою програми Східного партнерства, надають можливість по-новому сформулювати основні принципи політики між МЗС України та відповідними структурами ЄС.

V. Міжнародна трудова міграція комплексно впливає на українську економіку. Для того, щоб зробити висновок щодо кінцевого ефекту, який здійснює цей процес на економіку України, необхідно синтезувати усі наслідки та дослідити агрегований ефект впливу зовнішньої трудової міграції на різні макроекономічні показники. Таким агрегованим показником може виступати валовий внутрішній продукт.

Серед позитивних результатів трудової міграції для економіки України можна назвати:

- 1) Притік міграційного капіталу з-за кордону, що в свою чергу:
 - збільшує національне споживання на поточному етапі, підвищує попит на товари та послуги, розширюючи внутрішній ринок України;
 - служить джерелом накопичення заощаджень, які є одним ключових ресурсів для інвестицій і подальшого зростання ВВП;
 - є важливим ресурсом для вкладень в освіту, що є необхідною умовою для розвитку національної конкурентоспроможності;
 - збільшує платіжну спроможність населення та розміри споживчого кредитування, що позитивно впливає на капіталізацію банківської системи України.
- 2) Зменшення безробіття на національному ринку праці, скорочення виплат по безробіттю.

До основних негативних наслідків зовнішньої трудової міграції в Україні можна віднести:

- поточне зменшення національної робочої сили. Цей процес прямо пов'язаний зі скороченням потенціалу економіки країни під час фази економічного зростання, внаслідок дефіциту одного з вирішальних факторів – людського капіталу;
- декваліфікацію частини мігрантів, що працюють за кордоном не за спеціальністю, отриманою в Україні;
- тиск з боку поступаючої від мігрантів іноземної валюти на національну грошову одиницю, що призводить до ревальваційних процесів, знижуючи конкурентоспроможність української продукції на зовнішніх ринках;
- інфляційний ефект грошових надходжень, внаслідок незабезпеченості товарною масою платоспроможного попиту, що формується під впливом міграційного капіталу;

- зростання вартості нерухомості, що скорочує можливості для функціонування та подальшого динамічного розвитку малого та середнього бізнесу;
- ризик неповернення частини тимчасових трудових мігрантів, що призведе до абсолютного скорочення національного ринку праці та ВВП України.

VI. Еміграція робочої сили з України стала важливим чинником соціально-економічних стандартів життя населення окремих регіонів країни. Породжена переважно економічними чинниками, еміграція, в свою чергу, також визначає окремі економічні показники. Україна, як країна з перехідною економікою, отримує низку переваг від працевлаштування робітників за кордоном. Зокрема, тимчасова еміграція робочої сили пом'якшує проблеми безробіття у період структурних реформ. Трансферти робітників підвищують добробут українських домогосподарств та створюють додатковий попит на товари і послуги. Як наслідок, необхідно заохочувати емігрантів повертати зароблені за кордоном кошти в країну, що збільшуватиме валовий національний дохід країни.

VII. У разі еміграції висококваліфікованих робітників за кордон особливо актуальним постає завдання реалізації програм «зворотної» міграції. Україна, як донор робочої сили, має створити умови, за яких висококваліфіковані емігранти матимуть стимули повернутися в майбутньому на батьківщину з метою працевлаштування. Одним з інструментів реалізації такого завдання може бути забезпечення сприятливих умов для залучення іноземних інвестицій та появи на вітчизняному ринку іноземних компаній. Іноземні компанії, що з'являються на ринку України, часто залучають українських висококваліфікованих спеціалістів, які мають досвід роботи за кордоном, на керівні посади. А це, в свою чергу, веде до збільшення обсягів трансфертів технологій та інвестицій, створення передумов для інтеграції у світові ринки.

VIII. Трансферти мігрантів справляють відчутний мультиплікативний ефект, тобто збільшують внутрішнє споживання в кілька разів порівняно з початковими витратами. Збільшення витрат за рахунок трансфертів мігрантів створює додатковий попит на кінцеву продукцію та інвестиційні ресурси, що прискорює темпи економічного зростання. Це означає, що уряд країни повинен активно розвивати фінансову інфраструктуру, що полегшує здійснення переказів, забезпечити максимальну надійність та гарантувати отримання грошей, а також прийняти відповідні нормативні акти, що дозволить збільшити обсяг грошових переказів, що будуть компенсацією втраченого ВВП внаслідок еміграції.

Рекомендації

I. Доцільним є прийняття Верховною Радою України Міграційного кодексу, який має стати ключовим законодавчим актом, який інституціоналізуватиме трудову міграцію і юридично закріпить державну програму зайнятості українських робітників за кордоном. Систематизація міграційного права сприятиме тому, що воно може стати самостійною галуззю в системі законодавства України.

II. Встановлення цілковитого контролю з боку держави за діяльністю посередницьких організацій, які працюють у сфері працевлаштування українських громадян за кордоном. Поряд з діяльністю легально працюючих організацій, можливим є створення Державного підприємства з працевлаштування за кордоном. Діяльність такої установи даватиме якісну альтернативу при виборі структури, що сприятиме зайнятості за кордоном. Керівництво такого підприємства має призначатись за згодою Державної міграційної служби, або ж бути її структурним підрозділом і у своїй діяльності керуватись Міграційним кодексом.

III. Для забезпечення широкого комплексного підходу до захисту прав українських працівників-мігрантів було б варто прийняти закон України щодо правового статусу громадян, працевлаштованих за кордоном, що визначав би обов'язки заробітчанин, державні гарантії їхніх прав, обов'язки відповідних органів влади.

IV. Доцільним є створення єдиного органу з регулювання міграційних процесів в Україні (Державної міграційної служби). Її повноваження слід поширити на всі типи міжнародної міграції й основні міграційні потоки як громадян України, так і іноземців, що дасть змогу позбутися типових для нинішньої ситуації розпорошеності і дублювання функцій між різними відомствами.

V. Згідно з основними напрямками міграційної політики і відповідно до розвитку суспільно значущих міграційних потоків, діяльність ДМС має бути спрямована на захист прав та інтересів громадян України, працевлаштованих за кордоном, регулювання в'їзду в Україну і визначення правового статусу іноземців, надання допомоги біженцям.

VI. Для ефективного використання потенціалу трудової міграції необхідно розвивати її інституційне забезпечення, усунути надмірні бюрократичні перепони, обмежити негативний вплив корупції, створити правову базу регулювання трудової міграції, а також запровадити координацію органів регулювання трудових переміщень на національному та міжнародному рівнях. Важливе значення мають також недержавні інституції, зокрема, необхідно сприяти створенню та розвитку асоціацій мігрантів, через які координуватиметься спільне інвестування соціальних та інвестиційних проектів, що спів фінансуватимуться за рахунок коштів мігрантів та ресурсів державного та місцевого бюджетів.

VII. Необхідним є створення передумов інвестиційного використання міграційного капіталу, розвиток соціальної інфраструктури в місцях проживання трудових мігрантів та членів їх родин. Створення транспортної, соціальної інфраструктури, а також розвиток систем телефонних мереж зв'язку сприятиме покращенню загальних умов розвитку малого та середнього бізнесу в регіонах-походження мігрантів, а також уможливить вищий рівень мобільності робочої сили в межах цих регіонів, що сприятиме більш ефективному розподілу трудових ресурсів.

VIII. Для найбільш продуктивного розміщення міграційних надходжень важливим є ефективне функціонування фінансового сектору економіки. Для спрямування міграційного капіталу на інвестиційні потреби економіки важливе значення має надійне функціонування банківської системи та прогнозованість рівня інфляції, що дозволить формувати довгострокові бізнес-плани мігрантам, які з поверненням розпочинають підприємницьку діяльність в Україні.